

Iz zgodovine kerščanske ljudske šole.

(Dalje.)

Po žalostnih zmešnjavah v 10. in 11. stoletju prišel je slavni čas križanskih vojska. Doversile so se v tej dobi imenitne djanja in spolnile velikanske ideje. Germanski narodi dosegli so svojo naj večjo slavo.

Precej v začetku te dobe nahajamo naj pogumnejšega junaka, velikega papeža Gregorja VII. Leta 1074. pokliče ta vredni naslednik sv. Petra z močnim glasom naj poprej duhovščino, da naj se prebudi iz svojega dušnega in nramnega spanja; z orjaško močjo potolče sovražne moči, ki so žugale ta čas še huje spriditi kot poprej. In kar je Gregor tako pogumno začel, izpeljevali so za njim versté naj izverstnejših naslednikov, med kterimi se možje kakor Aleksander III. (1159. — 1181.) pa Inocenc III. l. 1198. — 1216. kot zvezde prve versté v dveh stoletjih lesketajo. Duhovščina vsa prenovljena je svet kinčala, in izrastlo je ljudstvo, katero je pobožni puščavnik Peter amienski l. 1095., pozneje pa sv. Bernard l. 1147. poklicati zamogel v oprostenje svetih krajev, ktere je sin božji s svojim življenjem in smertjo posvetil, in kteri so sedaj zdihovali pod težkim jarmom nevernih Seldčukov (Turkov). Dve sto let so hodili hrabri junaki in pobožni romarji iz zahoda v izhod ter povračali se obogateni na vednostih in skušnjah v svojo domovino. Dasiravno tukaj hrup orožja ni popolnoma potihnil, je bilo vendar veliko prijaznejše, in zraven orožjevega rožljanja so vendar zamogli cveteti blagri miru. Tudi cerkev je za nekaj časa mir vživala pred krivoverci, kar se je nesrečna Grečija odcepila od svoje matere, rimske cerkve, ktera se je tako lepo znotrej razcvetela, ker je imela mir pred krivoverci. —

Tedaj so zopet začele cveteti pod vodstvom izverstnih višjih pastirjev nekđajne katedralne šole. Veliko izobraženih duhovnov so razposlali po škofijah, in fare so se povsod množile. Kjer je pa bila fara, napravili so tudi šolo. Povsod si je skušalo ljudstvo pomagati; mestnjan je hrepnel po gradjanskih pravicah, kmetovavec pa bi se rad znebil jarma služnosti. Mestnjanu je pomagal njegov denar; kmet je pa šel za križansko vojsko, da bi se bil tako vsega silstva otrebil. Mestnjan si je z dnarjem pravice kupil, kmet pa ni hotel drugače

zemlje obdelovati, da so mu večjo svobodo privolili. Tedaj sta oba rada v šolo hodila, da sta si vednost množila in svoj stan zboljševala. Ker pa duhovnik (fajmošter) ni mogel vsega opraviti, imel je namestnika „vikarja“, kateri se je dostikrat za mašnikov stan pripravljaj, in je bil v katedralni šoli izrejen. Scholasticus v škofiji ga je poslal, če so fajmoštri zanj prosili, in je čuval kot naj višji nadzornik vseh šol po škofiji; fajmošter pa je bil njegov prvi prednik ter mu je dajal hrano in stanovanje; učitelj pa je potrebno službo v cerkvi opravljaj. Večkrat se je povernil takšen učitelj na visoko šolo nazaj, ter je postal mašnik.

Ta čas je vse v družbe stopalo, kar je bilo v boju in pri romarju potrebno; deržava in cerkev ste to podpirale, in to združevanje je tudi vse domače zadeve prešinilo. —

Tako se je spremenilo veliko katedralnih šol v skupne učelišča (universität). Pri sebi in velikokrat namesto sebe je imel „Scholasticus“ veliko učnikov, kateri so imeli učence vsake starosti in vsakega stanu. Da bi se toliko ptujih spodobno sprejemalo in vede čislale, stopili so učeniški in učenci v tesno družbo, ki je imela svoje pravice in dolžnosti; bila je to tako rekoč deržava učeniških v deržavi pod cerkvenim in deržavnim varstvom (Universitas docentium et discentium, ne pa: universitas scientiarum). Vodja te družbe je bil Rector magnificus; njemu na strani pa senat akademiški. Volili so ga pa učeniški, in učenci in je imel oblast postave dajati in izpeljevati. Kakor pisma svedočijo, dobil je pooblastenje od papeža, nad čigar pravico do učenja tačas nihče ni dvomil. Tedaj vidimo, da so bile vseučelišča tistega časa cerkvene naprave.

(Dalje prih.)

P a š n i k.

Poletno jutro. Komaj začne svitati, že žvergolijo drobne ptičice po zraku in plavajo čverste ribice po vodi, ter se radujejo in hvalijo svojega dobrotljivega stvarnika. Že vshaja rumeno solnce in razliva presvitle žarke po verhovih visokih gora, pozneje po hribcih in zadnjič po vsi zeleni planjavi. Rosa se sveti kot zlato in srebro po zeleni travi, po pisanih cveticah in košatih drevesih. Pastirji veselo žvižgaje in